

„Búcsúfia”

■ AZ ESET ISMERTETÉSE

A kiskunbirizdai nagy létszámú nevelőotthon kiváltását követően lakásotthoni szakmai egységek létrehozására került sor. Az egyik, helyben lévő lakásotthon a közelmúltban kezdte meg működését. A gyerekek néhány hónappal ezelőtt költöztek be az új lakóhelyükre. Mindnyájuknak örömeikre szolgált, hogy a lakásotthon vezetőjével és a nevelőkkel közösen választották ki a házat, a bútorokat és tervezték meg a közös jövőjüket.

A lakásotthonba három testvérpár és egy négyes testvérsor költözött be, közöttük két nagykorú, utógondozott fiatal is.

Az egyik testvérpár, akik azonos szobában nyertek elhelyezést, a ZJ fiúk. A nagyobb gyerek 15 éves, öccse hamarosan betölti a 13. életévét.

Szobájuk otthonos, maguk választották a bútorokat, a szőnyeget, együtt a nevelővel tervezték és rendezték be a saját életterületüket.

ZJ Arnold az ablak melletti ágyat válasszotta. Az éjjeli szekrényére az otthonról, a nagymamától kapott ajándékokat helyezte el, amit még évekkal ezelőtt a lakóhelye szomszédságában lévő falu védőszentjének ünnepén, a búcsúban vett a nagymama.

Kegy tárgyak ezek, mivel a „mama mindig azt mondta, ez vigyázni tud azokra, akik mellett nincsenek ott a hozzátartozóik”. Ezek majd vigyáznak rá és a bátyjára is.

A lakásotthoni nevelő Jóska bácsi, amikor meglátta a díszeket, közölte, hogy azonnal tüntesse el Arnold. „Giccses és parasztos, egyáltalán nem illik a berendezéshez!”

Arnold nem szólt egy szót sem, engedelmeskedett és eldugta a szekrény aljába, majd úgy döntött, hogy mégiscsak kiteszi, hiszen ezek azok a dolgok, amik egyáltalán emlékeztetik a családjára, semmi más nincsen otthonról. Nem látta a szüleit több hónapja, a nagymamája sem jelentkezett, lehet, hogy meg is halt már.

Egy alkalommal, amikor iskola után hazament, nem találta az „éjjeli szekrény díszeit”. Mindenütt kereste, amikor Jóska bácsi közölte, hogy már egyszer figyelmeztette, hogy azokat az ocsmány

dolgokat dobja ki, mégsem fogadott szót.

Ebéd közben, mindenki szeme láttára és füle hallatára mondta, hogy szemetet tart a szobájában. Arnold valóban bedühödött. Sírva üvöltözött, a testvére, Márk hiába próbálta nyugtatni azzal, hogy majd vesz neki másikat. A nevelőt elküldte melegebb helyekre, ezért neki kell takarítania az udvart, ameddig Jóska bácsi úgy gondolja, és nem étkezhet a többiekkel. Állva kell ennie az étkező egyik zugában. Azt is mondta Jóska bácsi, hogy ne is álmódjon arról, hogy a szüleiivel találkozhat, még ha egyáltalán jelentkeznek is.

Úgy döntött, panaszt tesz a lakásotthon vezetőjénél, a gyámjánál, vagy bárkinél, aki hajlandó meghallgatni.

■ AZ ESET JOGI VONATKOZÁSAI (Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye tükrében)

Arnold jogait, a gyermeki jogokat sértő történések

1. „A lakásotthoni nevelő J. bácsi – amikor meglátta a díszeket, közölte, hogy azonnal tüntesse el Arnold. „Giccses és parasztos, egyáltalán nem illik a berendezéshez!” Egy alkalommal, amikor iskola után hazament, nem találta az „éjjeli szekrény díszeit”. Mindenütt kereste, amikor J. bácsi közölte, hogy már egyszer figyelmeztette, hogy azokat az ocsmány dolgokat dobja ki, mégsem fogadott szót.”

■ Magánélet

A gyermekeknek joguk van a magánéletre, a személyes tulajdonaik birtoklására. Ide tartozik, hogy személyes leveleiket nem szabad felnyitni, vagy telefonbeszélgetéseiket nem szabad lehallgatni, hacsak törvény ezt lehetővé nem teszi.

2. „Arnold nem szólt egy szót sem, engedelmeskedett és eldugta a szekrény aljába” (a kegy tárgyakat).

■ A véleménynyilvánítás szabadsága

A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy kifejezzék, mit gondolnak és éreznek mindaddig, míg cselekedetükkel nem szegik meg a törvényt vagy nem befolyásolják más emberek jogait.

3. „Nem látta a szüleit több hónapja, a nagymamája sem jelentkezett, lehet, meg is halt már.”

■ Az információk hozzáférhetősége

A gyermekeknek lehetővé kell tenni, hogy az információk széles skálájával rendelkezzenek, különösen azokkal, melyek az életüket jobba tehetik.

4. „Mindenütt kereste, amikor J. bácsi közölte, hogy már egyszer figyelmeztette, hogy azokat az ocsmány dolgokat dobja ki, mégsem fogadott szót. Ebéd közben, mindenki szeme láttára és füle hallatára mondta, hogy szemetet tart a szobájában.”

■ Az emberi méltóság, a személyiség tiszteletben tartásához való jog

A gyermekeknek joguk van arra, hogy ne büntessék őket kegyetlenül vagy olyan módon, amely megalázná őket. Nem zárhatók be, hacsak ezt jogerős ítélet nem mondja ki. Ha törvényesen vannak bezárva, tisztelettel kell bánni velük. Lehetővé kell tenni számukra, hogy jogi tanáccsal rendelkezzenek, és olyan gyorsan döntsenek ügyükben, amennyire csak lehet.

5. „A nevelőt elküldte melegebb helyekre, ezért neki kell takarítania az udvart, ameddig J. bácsi úgy gondolja, és nem étkezhet a többiekkel. Állva kell ennie az étkező egyik zugában.”

Emberi méltósághoz való jog valamint, egyazon tettért többszörös büntetés tilalma.

6. Azt is mondta Jóska bácsi, hogy ne is álmódjon arról, hogy a szüleiivel találkozhat, még ha egyáltalán jelentkeznek is.

Minden, a vérszerinti családjától távol élő gyermeknek joga van a szüleiivel, rokonaival való kapcsolattartáshoz.

A vázolt esetben tehát az alábbi jog sérelmek fedezhetők fel:

- Az emberi méltóság tiszteletben tartása (GYVT 6§ (5))
- A gyermek nem vonható alá megalázó büntetésnek (GYVT 6§ (5))
- A gyermeknek joga van a kapcsolattartáshoz (GYVT 7§ (4))

- A gyerekeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz (GYVT 8§ (1))
- A gyermeknek joga van érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátáshoz (GYVT 9§ (1 a)).

Több kérdés is felvetődik

Vajon hogyan működik a családgon-
dozás az alapellátásban és a szakellátás-
ban egyaránt, ha a gyermeknek nincsen
információja a családjára vonatkozóan már
hónapok óta? *(tájékoztatóhoz való jog)*

Hogyan biztosítja a gondozó intéz-
mény a gyermek teljes körű ellátását, mi-
közben a gyerek állandóság-érzete kérdé-
ses: ki védi meg, ha sérelem éri, mi garan-
tálja az állandóság igényének és biztonsá-
g szükségletének kielégítését? *(jog a
teljes körű ellátáshoz)*

A gyermek gyámja milyen kapcsola-
tot tart fenn a gyerekekkel /gyerekekkel?

Mi a lakásotthon vezetőjének a szerepe,
ha a fiú számára az is kérdéses, hogy hol
és kinél tegyen panaszt? *(panasztétel joga)*

Ha működik a gyermekjogi képvise-
lői rendszer, mi az oka, hogy a gyerek
tájékoztatlan?

■ AZ ESET PSZICHOLÓGIAI VONATKOZÁSAI

■ A család, a családi kapcsolatok és kötődések jelentősége

A családból merítjük születésunktől
fogva a tudást, hogy kik vagyunk, hová
tartozunk – ez a mi identitásunk –, és itt
tanuljuk meg érzelmi kötődéseinket.
Az önbizalom és a mások iránti bizalom
képességének kifejlődéséhez a gyermek-
nek a szülőkhöz való kötődésre van szük-
sége. A korai kötődések és kapcsolatok
formálják a későbbi kapcsolatok alapját.
A szülőkhöz való kötődés segítségével
fejlődik ki a gyermekben a lelkiismeret, a
másokkal való együttélés képessége,
a pozitív önértékelés.

Személyes identitásunkat, a körülöt-
tünk lévő kultúra megértését, a valahová
való kötődés és állandóság érzésének ki-
alakulását a családuktól kapjuk. A gye-
rekek önértékelése, személyes és kultu-
rális identitása gyakran kerül veszélybe.
Az önértékelést veszélyeztetheti az átél-
t fizikai vagy szexuális bántalmazás, a testi

és lelki elhanyagolás okozta trauma.
Amikor a családját pótló elhelyezése
megtörténik, a gyermeknek fel kell dol-
goznia azt a traumát, amelyet az őt ért sú-
lyos veszteség és a számára fontos szemé-
lyektől való elválás okoz. Ilyenkor a gyer-
mek önértékelése, személyes és kulturá-
lis identitása tovább sérül. A legalapve-
tőbb eszköz a gyermek identitásának
támogatására, a gyermek és családja kö-
zötti kapcsolat elősegítése és támogatása.

A személyes tárgyak gyakorta kaca-
toknak tűnnek, mégis óriási jelentőséggel
bírnak a gyermekek életében. Ez ugyanis
– sok esetben – az egyetlen kapocs, ami
a gyermeket a családjával, a múltjával,
élete történetével összeköti. Ahogyan mi
magunk őrizgetjük a nagymamáktól, déd-
szülőktől örökölt kávéscsészét, úgy kell
tisztelőn tartani a gyerek által nagyra
becsült arany-szegélyes Mária szobroc-
kát, Krisztus-képmást. Ennek jelentősége
és értéke nem abban rejlik, hogy „búcsú-
fia”, hanem abban, hogy összeköti
a gyermeket a családjával, a szeretteivel.

Értékkérdést vet fel az udvar, bünte-
tésből történő takarítása. Vajon megta-
nulható-e a munka értéke és az elvégzett
feladat; vajon tiszteletet és büszkeséget
hoz, vagy a szégyen fizikailag is érzékel-
hető formájává válik. Pedagógiai-pszich-
ológiai szempontból hatékonysága
megkérdőjeleződik, hiszen a személyi
és környezeti higiéné kialakítása bünte-
téssel nem lehetséges.

A bántalmazás témaköre: „A testi sér-
tésekről készíthető láttelel.” (Ancsel Éva)
Az érzelmi bántalmazás, az emberi méltó-
ság tiszteletben tartásának mellőzése
több esetben hasonló, ha nem nagyobb
sérüléseket okoz, mint a látható és viz-
sgálható zúzódások. Ez minden esetben
az egyébként is traumákat átélт gyerme-
kek számára csak növeli a hátrányukat,
csökkenti a fájdalom feldolgozásának
idejét és sikerességét egyaránt.

■ MEGOLDÁSI MÓDOK

A gyermek panaszának kivizsgálása
a lakásotthon vagy lakásotthoni egység
dokumentációjának áttekintésével kell
együttjárnia. Fontos információt tartal-
maz a Házi rend, a Szakmai program,
az Érdekképviselet működése, nem elha-
nyagolható azonban a lakásotthonban

élő többi gyermek meghallgatása sem.

Hangsúlyozandó azonban az a pozí-
tívum, hogy a gyermekek lakásotthoni
költözése során az együttműködés, a gye-
rekekkel való együtt gondolkodás és terve-
zés ígéretes perspektívákat vetített előre.

Képviselői szempontból lehetőség
nyílik arra, hogy jelzés történjen elsősor-
ban a lakásotthon vezetője felé, vagy akár
a lakásotthonokat működtető szakmai
egységvezető felé, amely a jogséremlmek
orvoslását célozza.

Hasznos ezzel egy időben az alapel-
látás felé is jelzéssel élni a kapcsolattartás
jogának gyakorlása céljából. Ez egyéb-
ként is a gyámhivatal által szabályozott
kérdés.

Tanácsos a lakásotthon dolgozói
számára speciális képzés, továbbképzés
keretében a gyermekek szükségleteit
pontosítani és a szükséglet-kielégítés esz-
közeit konkretizálni.

■ OPTIMÁLIS MEGOLDÁS

Ebben az esetben a közvetítés, a me-
diációs technika alkalmazása látszik a leg-
gyorsabb és mindenre kiterjedő mód-
szernek, ami a nevelő és a gyermek közti
konfliktus megoldását hozhatja.

A technika ugyanis lehetőséget nyújt
arra, hogy megfogalmazódjanak az érde-
kek, és kimondódjanak olyan gondolatok
és vélemények, amelyek addig nem
voltak a másik „fél” számára ismertek. Pl.
miért olyan fontos a búcsúfia, milyen az
olyan együttműködési mód, kommuniká-
ciós stílus, amely feltételezi a felek egy-
más iránti tiszteletét, emberi méltóságá-
nak szem előtt tartását.

Maga a közvetítés pártatlanságot ígé-
nyel, mégis az erőegyensúly fenntartása
érdekében is tesz erőfeszítést a felek
megállapodását segítő, így semmi-
képpen sem gondolom ezt a megoldást –
a gyerek szempontjából – eleve vesztes
pozíciónak.

Potenciális nyereség lehet azonban,
hogy a lakásotthonban élők együttműkö-
dése is fejlődik, hiszen a problémahely-
zet közös feldolgozása is szükséges (ebéd
közben, mindenki szeme láttára, füle hal-
latára).

Tóth Katalin